

УДК 658.589:644.6:351

А. Л. ВИСОЦЬКИЙ, М. Б. ЖУРАКОВСЬКА
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ТАРИФІВ НА ПОСЛУГИ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розглянуто підходи до економічного обґрунтування тарифів на послуги комунальних підприємств України (на прикладі ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго») з урахуванням інноваційних заходів; запропоновано рекомендації з комплексного застосування існуючих підходів щодо формування тарифів, із виокремленням у структурі тарифу елементів, які спрямовуватимуться на впровадження інновацій.

In clause approaches to an economic substantiation of tariffs for services of the municipal enterprises of Ukraine (on an example of State city municipal enterprise "Ivano-Frankivsk'teplokomunenergo") in view of innovative decisions » are considered; recommendations concerning complex use of existing approaches to formation of tariffs, with allocation in structure of the tariff of elements which will be directed on an innovation are offered.

Ключові слова: комунальні підприємства, економічне обґрунтування тарифів.

Постановка задачі

Реформування економіки України зумовлює необхідність вирішення проблемних питань, серед яких одне з особливих місць відводиться пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування комунального господарства. Від якості послуг, що надаються теплопостачальними, водопровідно-каналізаційними й іншими підприємствами комунальної галузі України, та встановлюваних на них цін (тарифів), безпосередньо залежить рівень життя кожної людини.

На цей час якість практично всіх видів послуг комунальної сфери залишається низькою, не відповідає встановленим стандартам. При цьому тарифи на послуги поступово зростають. Пояснення полягає в тому, що майже всі вітчизняні комунальні підприємства залишилися Україні у спадок від радянського періоду. Це означає, що підприємства було створено з урахуванням інших масштабів збуту послуг, інших стратегій технічного переозброєння, фінансової підтримки з боку держави тощо. Складна фінансово-економічна ситуація в Україні на даний час не дає достатніх можливостей підприємствам комунального господарства для здійснення модернізації, реконструкції, технічного переозброєння тощо. Самі підприємства також не мають змоги здійснювати такі заходи, оскільки є збитковими.

Втрати ресурсів через зношеність водогонів, тепломереж (а відповідно, і збільшення обсягів використання дороговартісних розхідних матеріалів), відсутність відповідного санітарного забезпечення (очистка, знезараження тощо) – все це спричиняє зростання тарифів. Окрім того, до цього призводить і постійне збільшення цін на енергоносії, недосконалість фінансово-економічного механізму регулювання тарифів тощо.

Ситуація ускладнюється і тим, що практично всі підприємства житлово-комунального господарства є природними монополістами, а отже, надмірне зростання тарифів на послуги при зниженні рівня їхньої якості може спричинити значний соціально-економічний ефект.

Можливостей вирішення цих проблем за допомогою традиційних економічних методів, як показує практика, вже недостатньо. Необхідні інноваційні підходи, які допоможуть комплексно розв'язати такі складні завдання.

За даними [1], Україна отримує близько 6% від всієї видобутої електроенергії завдяки гідроенергетиці. У той же час, водопровідно-каналізаційне господарство споживає 4% від всієї видобутої електроенергії. Найшвидший шлях щодо покращення цього показника – це розробити і впровадити інноваційні заходи з підвищення ефективності споживання електроенергії в секторі водопостачання та водовідведення. На підставі розрахунків [1], у цьому секторі потенційно можна заощадити до 30% споживання електроенергії, а з часом навіть більше.

Такі заходи вимагають розробки регіональних програм модернізації комунальної теплоенергетики та схем теплопостачання, інвестиційних програм, зокрема щодо підвищення енергоефективності, оптимізації та зменшення витрат. Саме для ефективної реалізації цих програм Міністерство з питань житлово-комунального господарства підготувало: зміни до Закону України «Про теплопостачання», які передбачають створення умов для забезпечення планової модернізації, реконструкції та будівництва об'єктів у сфері теплопостачання, та загалом для ефективного функціонування комунальної теплоенергетики; Державну цільову програму модернізації комунальної теплоенергетики, яка передбачає розвиток нових наукових технологій в сфері теплопостачання, зменшення енергоемності на 30 % за п'ятирічний період.

Актуальною при цьому залишається розробка механізму урахування зазначених інноваційних

заходів, власне, в тарифах на послуги, що надаються комунальними підприємствами, обґрунтування величини витрат у структурі тарифу, яка скеровуватиметься на інновації з ресурсозбереження тощо.

Аналіз досліджень та публікацій

Вирішенню проблем комунальних підприємств України в окресленому нами напрямку присвячено багато праць вітчизняних вчених, що підкреслює актуальність та практичну значущість цієї теми. Ґрунтовні наукові та практичні дослідження щодо вирішення питань економічної обґрунтованості тарифів на послуги підприємств комунального господарства, що базуються на врахуванні інноваційних аспектів, зосереджено у працях таких науковців, як Іванова О.Б., Матвеева Н.М., Юр'єва Т.П., Димченко О.В., Мізік Ю.І. та ін.

Заслужують на особливу увагу пропозиції щодо обґрунтування тарифів на послуги підприємств – природних монополістів, запропоновані Івановою.О.Б. в [2], якою розроблено методичні рекомендації визначення нормативного показника «рентабельність продукції» для окремого підприємства, виходячи з його структури капіталу і умовно-постійних витрат, а не через середньогалузеві показники. Науковцем також обґрунтовано методика визначення умовно-постійних витрат з урахуванням особливостей господарської діяльності підприємств – природних монополістів та визначення і застосування «агрегованої ціни продукції» для окремого підприємства, яка зводить воедино ціни всієї номенклатури продукції. Трансформуючи таке наукове бачення на практиці, на наш погляд, можна обґрунтовано визначити точку беззбитковості й інші показники для підприємств, зокрема інвестиційну складову тарифу, яка спрямовуватиметься на визначені інноваційні заходи. Це дозволить об'єктивно планувати інноваційні заходи, чітко визначити їхні кількісні та якісні характеристики.

Дещо з іншого боку підходить до покращення існуючої ситуації Димченко.О.В., який вбачає основні шляхи у трансформації економічного змісту тарифної системи на основні види житлово-комунальних послуг. Зокрема, науковцем пропонується відобразити у цінах і тарифах споживчі властивості та якість наданих послуг шляхом їх диференціації, врегулювати різницю між тарифами для населення, бюджетних організацій та підприємств, встановлювати тарифи на фіксований термін для усунення економічної невизначеності. Окрім того, у [3] науковцем наголошено на розробці системи моніторингу щодо виконання підприємствами обов'язків з якості обслуговування споживачів та розробці диференційованої системи оплати комунальних послуг залежно від платоспроможності населення.

На нашу думку, якщо розвинути далі підхід автора, така диференціація одночасно має враховувати і диференціацію розмірів інвестиційної складової у структурі тарифу, за відповідними ознаками (які стосуються, наприклад, необхідності вкладення коштів на інноваційні заходи, зокрема: з технічного переозброєння водогонів, тепломереж тощо). Це даватиме більше можливостей щодо покращення функціонування комунального сектору. Однак, такі підходи вимагають ґрунтовного перегляду і внесення змін до існуючої нормативно-правової бази щодо формування, встановлення та регулювання тарифів.

Формування інноваційних заходів з покращення технічного стану комунальних підприємств нерозривно пов'язане із плануванням їх фінансового забезпечення. Моделі аналізування фінансового стану підприємств комунального господарства, запропоновані в [4] Мізік.Ю.І., дозволяють розглянути підприємства ці підприємства з точки зору глибини кризового стану. Підхід є цікавий тим, що дає можливість розробити і адаптувати до сучасних умов механізм діагностики фінансового стану підприємств житлово-комунального господарства, який включає оцінку, аналіз і прогнозування тенденцій розвитку кризових ситуацій на цих підприємствах.

Низка праць Юр'євої.Т.П. та Матвеевої.Н.М., зокрема [5], присвячено ґрунтовному аналізу проблем ціноутворення у житлово-комунальній сфері. Науковці розглядають як з позицій витратного, так і з позицій ринкового підходів можливості економічного обґрунтування тарифів і тарифної політики житлово-комунальних підприємств. При цьому враховуються і заходи з енерго- та ресурсозбереження. Однак, механізм їх впровадження не розглядається.

Виділення невирішених частин

У запропонованих науковцями підходах до удосконалення формування тарифів для комунальних підприємств не враховано механізму формування і розподілу інвестиційної складової. При цьому саме інвестиційна складова є джерелом коштів, які мають бути спрямовані на інноваційні заходи. Від обґрунтованого її формування залежить ефективність впровадження інновацій в комунальному господарстві.

Основним нашим завданням є комплексне застосування існуючих наукових підходів, із виокремленням елементів, які спрямовуватимуться на інноваційні заходи.

Формулювання цілей

Метою статті є формування підходу щодо економічного обґрунтування тарифів на послуги підприємств комунального господарства України, який би враховував інноваційні заходи та відображав механізм їх включення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Проблеми комунальних підприємств є характерними для усіх регіонів України. Специфіка підприємств комунального господарства пояснюється значним рівнем витратності виробництва послуг, що в сучасних умовах призводить до кризового стану. Тарифи на послуги з теплопостачання, водопостачання та

водовідведення часто є необґрунтованими, не відображають реальних процесів у галузі, не стимулюють органи влади до пошуку рішень щодо зменшення витратності послуг, а споживачів – до ощадливого використання ресурсів. Такий економічний стан підприємств житлово-комунальної галузі при їхньому природньо-монопольному становищі може призвести до небажаних соціальних наслідків.

Як зазначається в [1], на основі схем теплопостачання та програм модернізації систем теплопостачання, розроблених в регіонах, у подальшому створюватиметься Державна цільова програма, яка буде спрямована на подолання системної кризи в галузі шляхом підвищення ефективності використання підприємствами житлово-комунального господарства традиційних видів палива, забезпечення використання альтернативних джерел енергії та нетрадиційних видів палива, заміни застарілого і фізичного зношеного обладнання, впровадження енергозберігаючих технологій та зменшення обсягів споживання газу тощо.

Все це вимагає ретельної підготовки і у частині формування тарифів на послуги комунальних підприємств, зокрема планування інвестиційної складової у структурі тарифів, що спрямовуватиметься та зазначені заходи.

З метою визначення можливостей урахування інноваційних заходів у тарифах на послуги комунальних підприємств, насамперед, проаналізуємо економічну обґрунтованість тарифів та особливості їх формування на прикладі Державного міського комунального підприємства «Івано-Франківськтеплокомуненерго» (далі – ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго»), Івано-Франківської області.

Серед найперших проблем підприємства необхідно виділити низький рівень якості комунальних послуг, що ним надаються. Саме через значну невідповідність якості послуг з теплопостачання та гарячого водопостачання нормативам споживання, мешканці більшості міст Івано-Франківської області від'єдналися від централізованого та встановили індивідуальне автономне опалення. Зокрема, у таких містах області, як: Коломия, Долина, Галич, Снятин, Косів, Рогатин, Болехів, Городенка та селищі Рожнятів усі багатопверхові житлові будинки переведено на індивідуальне автономне опалення. Наприклад, за даними [6], нині на розгляді органу місцевого самоврядування є близько дев'яти тисяч таких заяв.

При цьому, механізм відшкодування вартості за отримання неякісних послуг досі не відпрацьовано. Більшість підприємств з теплопостачання Івано-Франківщини проводять нарахування споживачам за фактично надані послуги, тому перерахунки здійснюються тільки за умови відхилення їх кількісних та/або якісних показників від затверджених нормативів споживання.

Таким чином, фактичний розмір надходжень від інвестиційної складової є значно меншим, ніж заплановано, що не дозволяє підприємствам впроваджувати у повному обсязі інноваційні заходи.

У м. Івано-Франківськ нарахування плати за послуги з теплопостачання населенню проводиться за двоставковими тарифами. Аналіз показав, що рішення виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради, якими вводились тарифи на послуги з теплопостачання, не відповідають діючому законодавству. Зокрема, відповідно до п. 1.1 та 1.2 Наказу Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 08.09.2000р. № 191 «Про затвердження Правил розрахунків двоставкового тарифу на теплову енергію та гарячу воду», двоставкові тарифи повинні застосовуватися в розрахунках з усіма споживачами, а не тільки за окремими їх категоріями. Окрім того, органом місцевого самоврядування не прийнято рішення про перехід до розрахунків ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» з бюджетними та іншими споживачами за двоставковим тарифом. Розрахунок зі споживачами за двома методами формування тарифів призводить до непрозорості, оскільки підприємство не обліковує фактичних витрат за їх умовно-постійною та умовно-змінною частинами.

Ще однією проблемою ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» є те, що базові тарифи на послуги гарячого водопостачання, встановлені рішенням виконкому Івано-Франківської міської ради від 20.12.2007 р. № 600 «Про тарифи на послуги теплопостачання, підігріву води для населення» є різними в опалювальний та міжопалювальний періоди. Такий підхід при розрахунку тарифів суперечить вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2006р. № 955 «Про затвердження Порядку формування тарифів на виробництво транспортування, постачання теплової енергії та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води» та Наказу Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 08.09.2000р. № 191 «Про затвердження Правил розрахунків двоставкового тарифу на теплову енергію та гарячу воду», які не передбачають сезонних тарифів.

Зростання тарифів на послуги з теплопостачання ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» пояснюється і збільшенням мінімального рівня заробітної плати, відповідно до ст. 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Проте, нормативно-правовими документами не затверджено верхньої межі заробітної плати, яка має включатися в тариф. На ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» це призвело до того, що скориговані планові витрати підприємства за статтею «Заробітна плата» є завищеними. Включення у розрахунок тарифу завищених витрат на оплату праці призвело до необґрунтованого нарахування населенню плати за послуги з теплопостачання та підігріву води за період з квітня 2008 р. по березень 2009 р. у розмірі 4281,499 тис. грн.

Аналогічним чином, у результаті включення скоригованих витрат на оплату праці при формуванні тарифів для бюджетних установ та інших організацій, було необґрунтовано нараховано 2198,498 тис. грн.

З урахуванням економічно обґрунтованого планового рівня витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи та планового рівня прибутку, запланованого в тарифах, встановлених рішенням виконкому Івано-Франківської міської ради від 20.12.2007 р. № 600 «Про тарифи на послуги тепlopостачання та підігріву води для населення», одноставковий тариф на послуги з тепlopостачання для населення має становити 239,60 грн/Гкал, замість 256,06 грн/Гкал, або на 6 % менше. Умовно-постійна складова двоставкового тарифу (абонплата) має бути на 13,5 % менше від встановленого тарифу.

При формуванні умовно-постійної частини двоставкового тарифу втрати теплової енергії в теплових мережах враховані згідно з додатком №1 до рішення виконкому Івано-Франківської міської ради від 19.07.2007 р. № 384 в розмірі 192000 Гкал. У зв'язку з тим, що обсяги постійно знижуються, затверджений рішенням виконавчого комітету розмір втрат у Гкал становить 19,8 % від відпущеної теплової енергії.

Така ситуація з формуванням як одно-, так і двоставкових тарифів на послуги з тепlopостачання притаманна багатьом комунальним підприємствам України.

Окремо слід виділити те, що згідно КТМ 204 України 244-94 «Норми та вказівки по нормуванню витрат палива та теплової енергії на опалення житлових та громадських споруд, а також на господарсько-побутові потреби в Україні», при формуванні умовно-постійної частини двоставкового тарифу необхідно застосовувати величину втрат тепла в розмірі не більше 13 %, а практично у тариф включаться значно більші величини втрат.

Таким чином, через недоотримання коштів у зв'язку із неякісним наданням послуг, підприємство не має достатньої кількості інвестиційних коштів для зменшення понаднормативних втрат.

Для аналізу обґрунтованості формування тарифів на послуги з тепlopостачання необхідно розглянути нормативно-правові документи, якими керується ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» та орган, який затверджує тарифи.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про ціни і ціноутворення», державне регулювання цін і тарифів здійснюється шляхом встановлення: державних фіксованих цін (тарифів); граничних рівнів цін (тарифів) або граничних відхилень від державних фіксованих цін (тарифів). При цьому, відповідно до ст. 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», до повноважень виконавчого комітету міської ради належить встановлення в порядку і в межах, визначених законодавством, тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідної територіальної громади.

Згідно з рішенням виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради від 25.05.2007 р. № 281 «Про встановлення рівня рентабельності на комунальні послуги» зі змінами, внесеними рішенням міськвиконкому від 20.12.2007р. №.619, ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» надано право самостійно формувати тарифи на послуги з тепlopостачання, що надаються усім споживачам (крім населення), з урахуванням граничного рівня рентабельності, встановленого до економічно обґрунтованих витрат на надання послуг: бюджетним установам та організаціям, що фінансуються з місцевого бюджету – 30.%, іншим споживачам – 50.%.

Спираючись на ст. 7 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги віднесено до повноважень органів місцевого самоврядування.

Всупереч зазначеним вище документам, Івано-Франківський міськвиконком делегував повноваження встановлювати тарифи на послуги з тепlopостачання для бюджетних та інших споживачів ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго».

Ще одним проблемним питанням є те, що у місті Івано-Франківську на даний час не врегульовано питання оплати за опалення місць загального користування будинку споживачами, котрі встановили індивідуальне опалення.

Пунктом 28 «Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення» та «Типовим договором про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005р. № 630 передбачено, що споживачі, які встановили у квартирі багатоквартирного будинку індивідуальні (автономні) системи опалення, оплачують послуги з централізованого опалення місць загального користування будинку відповідно до методики, що затверджується центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства. Методику розрахунку кількості теплоти, спожитої на опалення місць загального користування багатоквартирних будинків, та визначення плати за їх опалення, затверджено Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 31.10.2006р. № 359. Однак, згідно із цими документами, усі витрати на опалення місць загального користування будинку перекадано на споживачів, які під'єднані до централізованого опалення.

Таким чином, на основі проведеного аналізу економічної обґрунтованості тарифів ДМКП «Івано-Франківськтеплокомуненерго» та можливостей включення у тарифи витрат на інноваційні заходи, можна сформулювати ряд проблемних питань, які потребують вирішення.

1. У нормативних документах не чітко визначено порядок нормування питомих витрат

енергоносіїв на виробництво теплової енергії. У той же час, паливно-енергетична складова є однією із основних статей витрат на надання послуг, що суттєво впливає на рівень тарифів. Виникає необхідність у поглиблених дослідженнях, вивченні реального стану енергоспоживання, житті додаткових заходів впливу на підприємства.

2. На більшості підприємств комунальної галузі програми з енергозбереження або відсутні, або носять формальний характер і не впливають на зниження рівня енергоспоживання.

3. Відповідно до вимог нормативних документів, норми споживання послуг встановлюються органами місцевого самоврядування. Проте, в більшості випадків відсутнє обґрунтування зазначених норм, що призводить до нарахування споживачам плати за ненадані послуги.

4. Протягом останніх років спостерігається масове відключення споживачів від системи централізованого теплопостачання. Органами місцевого самоврядування не здійснюється ґрунтовний і всебічний аналіз наслідків цього процесу, що призводить до надмірного зростання тарифів для споживачів, які не від'єдналися від централізованої системи теплопостачання.

5. У населених пунктах відсутні схеми оптимізації теплопостачання, що, за умови відключення споживачів від централізованої системи теплопостачання, призводить до виникнення технічних проблем у теплопостачальних підприємствах, зростання непродуктивних витрат, погіршення якості послуг тощо.

6. У більшості населених пунктів відсутні, затверджені органами місцевого самоврядування, порядки перерахунку плати за комунальні послуги, які здійснюються у випадку їх ненадання або надання не в повному обсязі.

7. Недостатній контроль за якістю надання послуг, що призводить до невідповідності між нормативами, які враховуються при формуванні тарифів, та фактичними параметрами надання комунальних послуг.

8. Відсутній контроль та відповідальність за виконання суб'єктами господарювання інвестиційної програми, що як складову закладено в розрахунок тарифів.

Вважаємо, що одним з ключових моментів обґрунтованого тарифоутворення на послуги комунальних підприємств має бути встановлення фіксованих тарифів для усіх категорій споживачів. Такий метод регулювання, як встановлення фіксованих цін/тарифів, дозволить виконавчому комітету міської ради виконати свої повноваження в частині встановлення тарифів для усіх категорій споживачів, а члени виконкому матимуть право визначати розмір тарифів для кожної категорії споживачів.

Методологія формування тарифів на послуги комунальних підприємств має базуватися на впровадженні ефективного механізму ресурсозбереження. А це означає, що тарифна політика повинна містити положення щодо функціональності та обґрунтованості ресурсного забезпечення. Такий підхід даватиме змогу систематизувати потік ресурсів, зокрема за проблемними місцями.

На підставі концептуальних чинників розвитку системи теплопостачання можливо запропонувати такі інноваційні заходи з оптимізації:

- 1) влаштування перемичок між суміжними районами теплових мереж та впровадження сумісної роботи джерел тепла, що дасть змогу резервувати подачу теплової енергії споживачам;
- 2) заміна котельного обладнання з низькою ефективністю на вискоефективне;
- 3) впровадження когенераційних установок, зокрема з газопоршневими двигунами в спорудах діючих котельень з мінімальними обсягами будівельно-монтажних робіт;
- 4) впровадження використання вугілля та нетрадиційних джерел енергії замість газу тощо.

Висновки

На нашу думку, до вирішення проблеми обґрунтованого формування, встановлення та регулювання тарифів на послуги комунальних підприємств та включення в них витрат на інноваційні заходи, необхідно підходити з урахуванням рекомендацій щодо:

- 1) формування моделі прогнозування фінансових результатів господарської діяльності підприємств теплоенергетики;
- 2) узгодження класифікацій витрат, що використовуються для планування тарифів на послуги з теплопостачання (формування тарифів ускладнено наявністю іншої класифікації витрат для цілей оподаткування), урегулювання різних підходів до розподілу непрямих витрат у структурі тарифу;
- 3) узгодження трьох видів «обліків»: бухгалтерського, податкового і тарифного;
- 4) вибір методу та оцінювання дебіторської заборгованості з метою нарахування резерву сумнівних боргів;
- 5) покращення практики бюджетування (формування тарифів не узгоджено з процесом складання операційних та фінансових бюджетів населених пунктів);
- 6) удосконалення планування натуральних показників (обсягів реалізації за нормативами, за лічильниками);
- 7) вирішення питань щодо визначення галузевих норм використання ресурсів у натуральному виразі з точки зору доцільності застосування, запобігання непродуктивних витрат і витрат.

Урахування цих рекомендацій дасть змогу обґрунтовано визначати величини усіх видів витрат у структурі тарифу, що є основним як при формуванні самого тарифу, так і при оцінюванні розміру планової

інвестиційної складової у його структурі. При цьому, якщо величину інвестиційної складової розраховувати як відсоток від загальної суми витрат у структурі тарифу, результат стане більш чітким. Це, з одного боку, допоможе виявляти проблемні місця при формуванні тарифу, а з другого – одразу бачити співвідношення можливостей та потреб підприємства щодо врахування коштів на інноваційні заходи у складі інвестиційної складової.

Формування ефективної тарифної політики має бути націленим як на стимулювання розширення надання послуг комунальними підприємствами за обґрунтованими цінами, так і на забезпечення необхідного для економічного розвитку підприємств рівня інвестиційної складової.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства з питань житлово-комунального господарства України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minjkg.gov.ua>
2. Іванова О.Б. Формування та регулювання цін підприємств – природних монополістів: Дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03. – Львів, 2006. – 202 с.
3. Димченко О.В. Деякі аспекти трансформації економічного змісту тарифної системи на основні види житлово-комунальних послуг / Димченко О.В. // Комунальне господарство міст. – 2006. – № 68. – С. 122-125.
4. Мізік Ю.І. Моделі аналізу фінансового стану житлово-комунальних підприємств регіонів України / Мізік Ю.І. // Комунальне господарство міст. – 2008. – № 83. – С. 194-203.
5. Юр'єва Т.П. Удосконалення системи ціноутворення в житлово-комунальному господарстві – ключове питання економічного механізму господарювання / Юр'єва Т.П., Матвеева Н.М., Юр'єва С.Ю. // Комунальне господарство міст. – 2006. – № 65. – С. 181-188.
6. Офіційний сайт міського виконавчого комітету м. Івано-Франківська. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mvk.if.ua>

Надійшла 20.05.2009

УДК 330.322:339

А. Р. СТОЯНОВСЬКИЙ

Національний університет «Львівська політехніка»

О. Б. ІВАНОВА

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто проблеми формування складових інноваційного потенціалу з позицій їхнього впливу на етапи інноваційної діяльності підприємства. Обґрунтовано показники інноваційного потенціалу, виявлено необхідність формалізованого вираження взаємозв'язку складових інноваційного потенціалу з етапами інноваційної діяльності.

In clause problems of formation of components of innovative potential from positions of their influence on stages of innovative activity of the enterprise are considered. Parameters of innovative potential are proved, necessity of the formalized expression of interrelation of components of innovative potential with stages of innovative activity is shown.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інноваційна діяльність підприємства.

Вступ. Формування фундаментальних факторів підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств практично неможливе без урахування науково-технічного прогресу, інноваційної активності в усіх сферах виробництва тощо. Обрання стратегії інноваційного розвитку підприємствами є одним із основних шляхів підвищення їхньої конкурентоспроможності, виведення на концептуально новий рівень діяльності. Передумовою для цього постає ефективне управління інноваційним потенціалом підприємства, від якого залежить здатність підприємства продукувати інноваційні наукові і технічні рішення та винаходи, здійснювати інноваційну діяльність.

Інноваційний потенціал включає матеріальні та нематеріальні складові, які при взаємодії між собою призводять до виникнення процесу інноваційної діяльності. Зміни у співвідношенні складових інноваційного потенціалу, відповідно, ведуть до змін у перебігу процесу інноваційної діяльності.

Важливість оцінювання інноваційного потенціалу полягає в тому, що обґрунтовані величини показників, які є в його структурі, відображають можливості і загрози підприємства щодо розробки і впровадження інновацій. З огляду на це, наявність необхідних ресурсів, обґрунтування їхньої потреби для здійснення інноваційної діяльності виступають першочерговими чинниками формування інноваційного потенціалу, сприяють посиленню конкурентних позицій вітчизняних підприємств як на українському, так і на міжнародному ринках.

Моніторинг і оцінювання інноваційного потенціалу в комплексі повинні давати чітку картину щодо